

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.6

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2022-3-10>

Лисенко А.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету

Акімов С.С.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Центральноукраїнського національного технічного університету

Lysenko Alla

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Audit, Accounting and Taxation
Central Ukrainian National Technical University

Akimov Serhii

Holder of the Third (Educational and Scientific) Level of Higher Education
Central Ukrainian National Technical University

АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ У КОНТЕКСТІ ВИНИКНЕННЯ ЗАГРОЗ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АУДИТУ

AUDIT SERVICES IN THE CONTEXT OF THREAT TO AUDIT INDEPENDENCE

В статті систематизовано ключові підходи до визначення суті аудиторських послуг, досліджено їх основні види з акцентуванням уваги на тому, що в умовах динамічного розвитку економічних процесів неможливо скласти вичерпний перелік таких послуг. Встановлено, що розгляд аудиторських послуг більшістю науковців здійснюється через призму економіко-правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання шляхом наведення переліку таких послуг, однак без конкретизованого визначення терміну «аудиторська послуга». Досліджено види загроз, що здійснюють вплив на незалежність аудиту, та основні чинники, які доцільно враховувати при оцінюванні загроз незалежності. Для недопущення загроз незалежності при наданні аудиторських послуг рекомендовано враховувати сукупність заходів, спрямованих на недопущення недотримання нормативно-правового регулювання процесу надання аудиторських послуг, а також заходів у межах суб'єкта аудиторської діяльності та в компанії клієнта.

Ключові слова: аудиторські послуги, загрози незалежності аудиту, застережні заходи, оцінювання загроз незалежності, професійна етика аудитора.

The question of the content and list of audit services and their types remains debatable today. Scientists pay insufficient attention to the study of threats to independence, the development of measures aimed at identifying and eliminating them, and achieving an acceptable level of audit independence. Therefore, the study of audit services in the context of possible threats to audit independence is an urgent problem that requires detailed study in terms of adapting the theory and practice of auditing in Ukraine to EU requirements. The study is aimed at ensuring the need to observe the principles of integrity in the relationship between the subjects of audit activity and the customers of audit services, improving the quality of the provision of such services, and ensuring the prestige of the auditor profession. Its purpose is to systematize types of audit services, as well as measures aimed at preventing threats to audit independence. To achieve the goal, the main tasks of the research are defined: to characterize the composition of audit services; identify the main factors that must be taken into account when assessing threats to independence; systematize measures aimed at preventing threats to audit independence. The article systematizes key approaches to determining the essence of audit services, examines the main types, emphasizing the fact that in the conditions of dynamic development of economic processes, it is impossible to compile an exhaustive list of such services. It has been established that the consideration of audit services by the majority of scientists is carried out through the prism

of economic and legal support of the activities of economic entities by providing a list of such services, but without a specific definition of the term "audit service". The types of threats affecting the independence of the audit and the main factors that should be taken into account when assessing threats to independence have been studied. In order to prevent threats to independence when providing audit services, it is recommended to take into account a set of measures aimed at preventing non-compliance with the regulatory and legal regulation of the process of providing audit services, as well as measures within the scope of the subject of audit activity and in the client's company.

Key words: *audit services, threats to audit independence, precautionary measures, assessment of threats to independence, auditor's professional ethics.*

Постановка проблеми. Різноманітні послуги з аудиту, які нині надаються суб'єктами аудиторської діяльності та є невід'ємною складовою практики управління сучасними бізнес-процесами, спрямовані на забезпечення впевненості у правильності, достовірності й повноті відображення господарських операцій в обліку та узагальненої інформації щодо їх здійснення у звітності суб'єктів господарювання різних форм власності та видів діяльності. Аудиторські послуги повинні розглядатися у контексті можливого виникнення загроз незалежності аудиту, адже незалежність - основоположний принцип професійної етики аудитора, невід'ємно пов'язаний з його професійною компетентністю, чесністю, об'єктивністю.

Дослідження різних видів аудиторських послуг у контексті виникнення загроз незалежності аудиту спрямоване на забезпечення необхідності дотримання принципів доброчесності у взаємовідносинах між суб'єктами аудиторської діяльності та замовниками аудиторських послуг, підвищення якості надання таких послуг, забезпечення престижності професії аудитора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес становлення аудиту, склад аудиторських послуг, сучасні тенденції регулювання аудиторської діяльності, принципи професійної етики аудитора досліджуються в працях Антонюк О.Р. [1], Ботьботенко І.В. [2], Гарголи Ю.Г. [3], Давидова Г.М. [4; 5], Дорош Н.І. [6], Кулаковської Л.П. та Пічі Ю.В. [7], Мустеци І.В. [8], Петрик О.А. [9], Рядської В.В. та Петракова Я.В. [10], Сизоненко О.А. та Харькової А.К. [11], Сушко Д.С. [12], Утенкової К.О. [13], Фабіянської В.Ю. [14], Хоменко М.М. [15], Шалімової Н.С., Кузьменко Г.І., Андрощук І.І. [16] та інших.

Значна кількість науковців та практиків приділяють увагу дослідженню видів аудиторських послуг, а також проблем виникнення та мінімізації загроз незалежності аудиту. Так, Гаргола Ю.Г., вивчаючи витоки виникнення аудиторських послуг, здійснив групування підходів до визначення поняття аудиторської послуги та зазначив, що у таких визначеннях відсутня єдність [3]. Хоменко М.М. узагальнив позитивні зміни та негативні моменти на ринку аудиторських послуг, акцентував увагу на доцільності реформування національної системи аудиту «на засадах гармонізації до вимог системи аудиту в Європейському економічному просторі» [15, с. 118].

Підходи до класифікації видів аудиторських послуг з урахуванням змін у законодавстві стосовно регулювання аудиту в Україні починаючи з 1998 р. систематизували Сизоненко О.А.,

Харькова А.К. [11, с. 285–286], Сушко Д.С. [12, с. 328]. Науковці дослідили обсяг та структуру наданих аудиторських послуг, акцентували увагу на певних моментах неузгодженості теоретичних аспектів та практики аудиту. На основі узагальнення результатів дослідження ринку аудиторських послуг в Україні, Ботьботенко І.В. робить висновок про недосконалість цього ринку за учасниками та видами послуг, про низький попит на аудиторські послуги, «оскільки переважна більшість вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності не розуміє основного призначення аудиту як одного з головних інститутів зниження інформаційного ризику та трансакційних витрат у сфері підприємництва» [2, с. 251]. Оцінюючи стан та перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні, Мустеца І.В. стверджує, що «стратегічне досягнення цілей якісного аудиту – це безкінечний пошук, а не фіксована ціль з кінцевим результатом» [8, с. 223].

Досліджуючи питання незалежності суб'єктів аудиторської діяльності, науковці виокремлюють робочу та зовнішню незалежність [6, с. 95], її фактичну та формальну складові [9, с. 61], а також правовий, економічний та етичний аспекти [10, с. 65]. На проблемних аспектах дотримання незалежності при наданні різних видів послуг з аудиту та неаудиторських послуг акцентує увагу Антонюк О.Р. [1]. Важливими складовими незалежності аудиту Шалімова Н.С., Кузьменко Г.І., Андрощук І.І. вважають незалежність думки та поведінки всіх суб'єктів, залучених до процесу виконання завдань з аудиту, оскільки в об'єктивності думки аудитора зацікавлені як відповідальна сторона, так і користувачі аудиторськими послугами [16, с. 171].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні одним з найбільш дискусійних залишається питання щодо змісту й переліку аудиторських послуг та їх видів. З практичної точки зору, перелік аудиторських послуг регламентується Законом України № 2258-VIII [17] та міжнародними стандартами аудиту [18; 19], однак, на думку науковців, регламентований перелік видів аудиторських послуг не є вичерпним, а отже й недостатньо розробленими є підходи до класифікації таких послуг [3; 8; 11; 12]. Недостатньо уваги у фаховій літературі приділяється дослідженню загроз незалежності, розробці заходів, спрямованих на їх виявлення й усунення та досягнення прийнятної рівня незалежності аудиту. Тому дослідження складу аудиторських послуг у контексті виникнення загроз незалежності аудиту – актуальна проблема, яка потребує детально-

го вивчення в умовах адаптації теорії й практики проведення аудиту до вимог ЄС.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є систематизація видів аудиторських послуг, а також заходів, спрямованих на недопущення загроз незалежності аудиту. Для досягнення поставленої мети визначено основні завдання дослідження: охарактеризувати склад аудиторських послуг; виокремити основні чинники, які необхідно враховувати при оцінюванні загроз незалежності; систематизувати заходи, спрямовані на недопущення загроз незалежності аудиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аудиторська діяльність реалізується через надання різних видів аудиторських послуг. Зокрема, Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII до переліку аудиторських послуг віднесено: «аудит, огляд фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості та інші професійні послуги, що надаються відповідно до міжнародних стандартів аудиту» [17]. Слід зазначити, що термін «аудиторська послуга» в Законі № 2258-VIII застосовується без розкриття суті самого поняття.

Основні підходи до визначення суті аудиторських послуг можна звести до наступного: 1) відсутність визначення терміну «аудиторська послуга», розгляд аудиторських послуг у контексті економіко-правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання шляхом наведення пе-

реліку таких послуг [4; 6; 7]; 2) наявність визначення терміну «аудиторська послуга» [3].

Так, у публікаціях більшості науковців поняття «аудиторська послуга» не наводиться. При цьому зазначається перелік послуг, які можуть надаватися суб'єктами аудиту з урахуванням норм чинного законодавства. Натомість Гаргола Ю.Г. визначає аудиторську послугу як «діяльність аудиторських фірм та приватних аудиторів, в результаті якої формується продукт праці, що не має матеріального вираження і забезпечує реалізацію економіко-правових відносин суб'єктів господарювання» [3, с. 41-42].

Керуючись Законом України № 2258-VIII [17], міжнародними стандартами аудиту [18; 19] та на основі узагальнення результатів досліджень науковців [2; 3; 8; 11; 12; 15], види аудиторських послуг можна представити наступним чином (рис. 1):

Базовими видами аудиторських послуг є огляд фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості. Відповідно до розділу 600 «Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності)», в складі аудиторських послуг, які не є послугами з надання впевненості, виокремлено: послуги з обліку та рахівництва; послуги з оцінки; адміністративні послуги; послуги з внутрішнього аудиту; послуги з оподаткування; послуги з корпоративних фінансів; послуги з систем інформаційних технологій; послуги з підбору персоналу; послуги з підтримки судових розглядів; юридичні послуги [19] (таблиця 1).

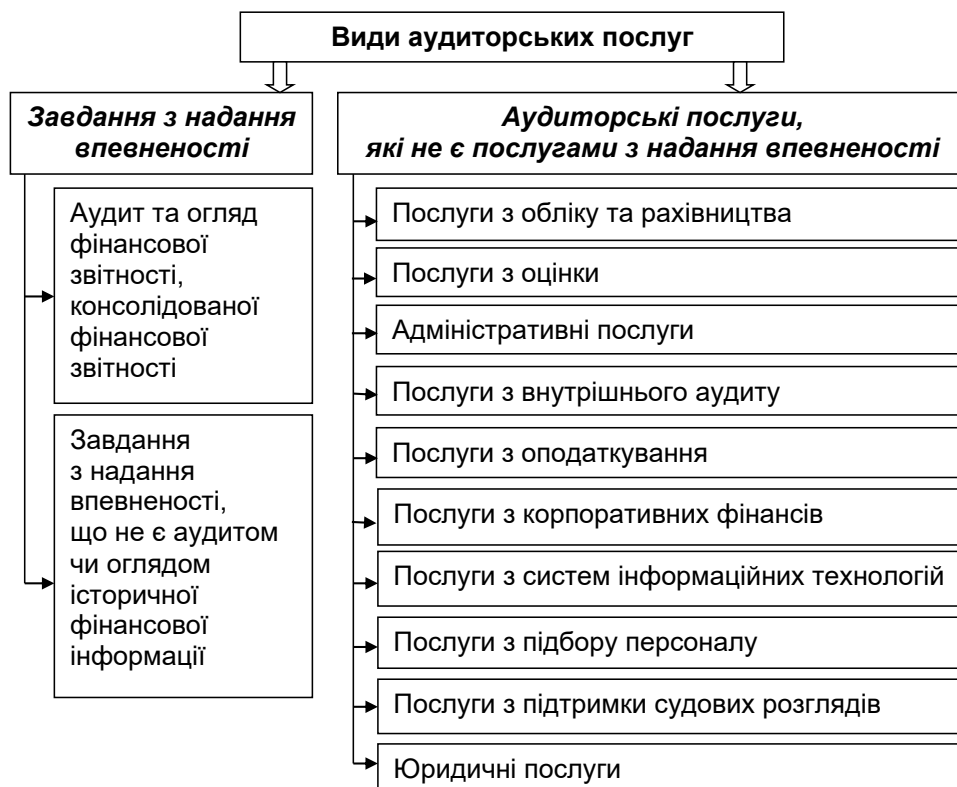


Рис. 1. Види аудиторських послуг

Джерело: згруповано авторами на підставі [2; 3; 8; 11; 12; 15; 17–19]

Види та склад аудиторських послуг, які не є послугами з надання впевненості

Вид послуг	Склад послуг
Послуги з обліку та рахівництва	Послуги із запису операцій, нарахування заробітної плати, ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності
Послуги з оцінки	Висловлення припущень стосовно застосування прийнятних методів та методологій, їх поєднання у процесі визначення обсягу активів, зобов'язань, бізнесу в цілому
Адміністративні послуги	Електронна обробка текстів, підготовка встановлених законодавством (адміністративних) форм звітності, моніторинг дотримання дат подання документів та консультування клієнтів з цього приводу
Послуги з внутрішнього аудиту	Моніторинг системи внутрішнього контролю, перевірка операційної та фінансової інформації, огляд результативності, економічності та ефективності операційної діяльності, огляд дотримання вимог нормативно-правових актів, інших зовнішніх та внутрішніх вимог
Послуги з оподаткування	Обчислення податків для складання бухгалтерських проводок, заповнення податкових декларацій, надання послуг консультанта в сфері оподаткування, здійснення податкового планування, допомога при вирішенні суперечок з питань оподаткування
Послуги з корпоративних фінансів	Ідентифікація можливих об'єктів поглинання, надання допомоги у розробці корпоративних стратегій, у проведенні операцій по залученню фінансування, консультування щодо операцій з вибуття, зі структуривання
Послуги з систем інформаційних технологій	Розробка та впровадження систем апаратного або програмного забезпечення
Послуги з підбору персоналу	Пошук кандидатів, їх скринінг, розробка посадових обов'язків, визначення умов трудової угоди з обговоренням деталей
Послуги з підтримки судових розглядів	Надання свідчень, допомога в пошуку документів, оцінювання збитків у результаті правових спорів чи судового розгляду
Юридичні послуги	Процедури злиття та поглинання, юридична експертиза фінансово-господарської діяльності, супровід контракту тощо

Джерело: згруповано авторами на підставі [19]

Кожен вид послуг має певні особливості. Наприклад, особа, яка надає юридичні послуги, повинна мати юридичну підготовку, або бути допущеною до юридичної практики в судах певної юрисдикції тощо.

Доцільно враховувати, що в умовах динамічного розвитку економічних процесів неможливо скласти вичерпний перелік аудиторських послуг. Також слід зауважити, що у процесі надання клієнту різних видів послуг можуть виникнути загрози незалежності та недотримання базових принципів аудиту.

У міжнародному кодексі етики зазначено, що аудиторська фірма повинна оцінювати загрози незалежності внаслідок надання аудиторських послуг та вчасно реагувати на будь-яку з них. При неприйнятності рівня загроз фірма «повинна прийняти завдання з надання впевненості, лише якщо загрози будуть зменшені до прийнятного рівня» [19].

На незалежність аудитора здійснюють вплив такі види загроз: загрози власного інтересу, захисту, власної оцінки, тиску, особистих та сімейних стосунків. При оцінюванні загроз незалежності доцільно враховувати наступні основні чинники: обсяг послуги, мета її надання та загальний характер; нормативно-правове регулювання та наявність необхідних знань щодо надання певної

послуги; належність клієнта до переліку суб'єктів господарювання, які становлять суспільний інтерес; характер та ступінь впливу наданої послуги на формування бухгалтерських записів та заходів щодо функціонування системи внутрішнього контролю клієнта, вплив результату на формування показників фінансової звітності, рівень суттєвості та ступінь суб'єктивності такого впливу.

Для мінімізації впливу загроз на незалежність аудиту або з метою їх усунення аудитор повинен застосовувати застережні заходи, які, за визначенням Фабіянської В.Ю., є системою вимог, правил, відповідних заходів, спрямованих на усунення або зменшення до прийнятного рівня загрози незалежності аудитора, виконання та вжиття яких сприятиме досягненню мети аудиту та мінімізації аудиторського ризику [14, с. 110]. При цьому необхідно враховувати типи потенційних загроз та обмеження щодо надання окремих видів аудиторських послуг за певних обставин. Зокрема, обмеження доцільно застосовувати у випадку створення загроз, на які не можна реагувати із застосуванням застережних заходів. У зв'язку з цим необхідно визначити попередньо, чи не спричинить надання певної послуги загрозу незалежності.

З метою недопущення загроз незалежності аудиту при наданні аудиторських послуг слід враховувати наступні групи застережних заходів:

1) заходи, спрямовані на недопущення недотримання нормативно-правового регулювання процесу надання аудиторських послуг (урахування чинних норм та правил регулювання процесу надання таких послуг, вимог до освіти та професійної підготовки професіонала в сфері аудиту);

2) заходи в межах суб'єкта аудиторської діяльності (функціонування з урахуванням інтересів громадськості; належний моніторинг контролю якості аудиторських послуг, виконання завдань щодо дотримання процедур, пов'язаних з незалежністю; залучення різних груп та партнерів з окремими лініями звітності; застосування методики оцінки ризиків, запровадження заходів щодо попередження та механізму розгляду порушень розробленої внутрішньої політики та процедур, вирішення нестандартних ситуацій; належне стимулювання праці персоналу, залученого до виконання завдань з аудиту).

3) заходи в компанії клієнта (застосування необхідних процедур для забезпечення об'єктивності вибору завдань; розробка раціональної структури корпоративного управління для забезпечення нагляду за наданням послуг).

Повнота урахування застережних заходів значною мірою залежить від правильної ідентифікації можливих загроз, урахування особливостей конкретної ситуації, мети застережних заходів та послідовності їх застосування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі узагальнення підходів до визначення суті аудиторських послуг встановлено, що розгляд аудиторських послуг переважно більшістю науковців здійснюється без конкретизованого визначення терміну «аудиторська послуга», однак через призму економіко-правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання шляхом наведення переліку таких послуг. Види аудиторських послуг можна класифікувати з виокремленням завдань з надання впевненості та аудиторських послуг, які не є послугами з надання впевненості. Водночас слід зазначити, що в умовах динамічного розвитку бізнес-процесів неможливо скласти вичерпний перелік аудиторських послуг.

З метою мінімізації впливу загроз на незалежність аудиту або з метою їх усунення аудитор повинен максимально повно враховувати чинники впливу на оцінювання загроз незалежності, а також застосовувати застережні заходи, систематизовані за наступними групами: заходи, спрямовані на недопущення недотримання нормативно-правового регулювання процесу надання аудиторських послуг; заходи в межах суб'єкта аудиторської діяльності; заходи в компанії клієнта.

Перспективами подальших досліджень є удосконалення підходів у регулюванні конфлікту інтересів, урахуванні застережних заходів та загроз, конкретизації процедур оцінювання якості надання аудиторських послуг.

Бібліографічний список:

1. Антонюк О.Р. Ризики взаємодії аудитора та замовника в контексті незалежності: тенденції закордонних досліджень. *Вісник національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економічні науки»*. 2020. Вип. 1(89). С. 28–39.
2. Більботенко І.В. Сучасний стан та тенденції розвитку професійного незалежного аудиту в Україні. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2015. Т. 20. Вип. 6. С. 247–252.
3. Гаргола Ю.Г. Аудиторські послуги: природа і поняття. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2009. № 3(49). С. 40–42.
4. Давидов Г.М. Аудит: теорія і практика : Монографія. Кіровоград : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2006. 324 с.
5. Давидов Г.М., Шалімова Н.С. Сучасні тенденції регулювання аудиторської діяльності в Європейському співтоваристві. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2014. № 44. С. 136–143.
6. Дорош Н.І. Аудит: теорія і практика. Київ : Знання, 2006. 495 с.
7. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту: Навчальний посібник. Київ: Каравела, 2004. 568 с.
8. Мустеца І.В. Оцінка ринку аудиторських послуг у сучасних умовах господарювання. *Облік, аналіз і аудит*. 2020. Вип. III (79). С. 215–225.
9. Петрик О.А. Аудит: методологія і організація : Монографія. Київ : КНЕУ, 2003. 260 с.
10. Рядська В.В., Петраков Я.В. Аудит : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 416 с.
11. Сизоненко О.А., Харькова А.К. Види аудиторських послуг: теорія, практика, тенденції змін. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2013. Вип. 23.16. С. 284–289.
12. Сушко Д.С. Супутні послуги в системі аудиторської діяльності. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2013. Вип. 23.1. С. 326–331.
13. Утенкова К.О. Аудит: навчальний посібник. Київ : Алерта, 2011. 408 с.
14. Фабіянська В. Незалежність аудитора: загрози та застережні заходи щодо їх усунення. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 3-4. С. 99–112. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2019.03.099> (дата звернення: 23.10.2022).
15. Хоменко М.М. Сучасні тенденції розвитку аудиторської діяльності в Україні. *Економічний вісник*. 2016. № 3. С. 113–119. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2016/3/EV20163_113-119.pdf (дата звернення: 23.10.2022).
16. Шалімова Н.С., Кузьменко Г.І., Андрущук І.І. Незалежність як обов'язковий принцип роботи зовнішніх та внутрішніх аудиторів: вимоги та механізм дотримання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2022. № 2. С.166–172.
17. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258-VIII. (редакція 01 серпня 2022 р.). Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n76> (дата звернення: 22.10.2022).
18. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2016-2017 року). / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu> (дата звернення: 22.10.2022).
19. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності), видання 2018 р. / Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf (дата звернення: 22.10.2022).

References:

1. Antonjuk O.R. (2020) Ryzky vzajemodiji audytora ta zamovnyka v konteksti nezalezhnosti: tendenciji zakordonnykh doslidzhenj [Risks of interaction between the auditor and the customer in the context of independence: trends in foreign research]. *Visnyk nacionaljnogho universytetu vodnogho ghospodarstva ta pryrodokorystuvannja. Serija «Ekonomichni nauky»* [Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management. Series "Economic Sciences"], vol. 1(89), pp. 28–39.
2. Boljbotenko I.V. (2015) Suchasnyj stan ta tendenciji rozvytku profesijnogho nezalezhnogho audytu v Ukraini [The current state and trends in the development of professional independent auditing in Ukraine]. *Visnyk Odesjogho nacionaljnogho universytetu. Serija : Ekonomika* [Bulletin of Odessa National University. Series: Economy], vol. 6, no. 20, pp. 247–252.
3. Gharghola Ju. Gh. (2009) Audytorsjki poslughy: pryroda i ponjattja [Audit services: nature and concepts]. *Visnyk Zhytomyrskogho derzhavnogho tekhnologhichnogho universytetu. Serija : Ekonomichni nauky* [Bulletin of the Zhytomyr State University of Technology. Series: Economic sciences], vol. 3(49), pp. 40–42.
4. Davydov Gh. M. (2006) *Audyt: teorija i praktyka : Monohrafija* [Audit: theory and practice: Monograph]. Kirovohrad: TOV «Imeks-LTD». (in Ukrainian)
5. Davydov Gh.M., Shalimova N. S. (2014) Suchasni tendenciji rehuljuvannja audytorsjkoji dijajlnosti v Jevropejskomu spivtovarystvi [Modern trends in auditing activity regulation in the European Community]. *Visnyk Ljvivskoji komercijnoji akademiji* [Bulletin of the Lviv Commercial Academy], vol. 44, pp. 136–143.
6. Dorosh N.I. (2006) *Audyt: teorija i praktyka* [Audit: theory and practice]. Kyiv: Znannja. (in Ukrainian)
7. Kulakovs'ka L.P., Picha Ju.V. (2004) *Orghanizacija i metodyka audytu: Navchalnyj posibnyk* [Audit organization and methodology: Training manual]. Kyiv: Karavela. (in Ukrainian)
8. Musteca I.V. (2020) Ocinka rynku audytorsjkykh poslugh u suchasnykh umovakh ghospodarjuvannja [Assessment of the audit services market in modern economic conditions]. *Oblik, analiz i audit* [Accounting, analysis and audit], vol. III (79), pp. 215–225.
9. Petryk O.A. (2003) *Audyt: metodologhija i orghanizacija : Monohrafija* [Audit: methodology and organization: Monograph]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
10. Rjadsjka V. V., Petrakov Ja. V. (2008) *Audyt : navchalnyj posibnyk* [Audit: study guide]. Kyiv: Centr uchbovoji literatury. (in Ukrainian)
11. Syzonenko O.A., Kharjkova A.K. (2013) Vydy audytorsjkykh poslugh: teorija, praktyka, tendenciji zmin [Types of audit services: theory, practice, trends of change]. *Naukovyj visnyk Nacionaljnogho lisotekhnichnogho universytetu Ukrainy* [Scientific bulletin of the National Forestry University of Ukraine], vol. 23.16, pp. 284–289.
12. Sushko D.S. (2013) Suputni poslughy v systemi audytorsjkoji dijajlnosti [Suputni poslughy v systemi audytorsjkoji dijajlnosti]. *Naukovyj visnyk Nacionaljnogho lisotekhnichnogho universytetu Ukrainy* [Scientific bulletin of the National Forestry University of Ukraine], vol. 23.1, pp. 326–331.
13. Utenkova K.O. (2011) *Audyt: navchalnyj posibnyk* [Audit: study guide]. Kyiv: Alerta. (in Ukrainian).
14. Fabijansjka V. (2019) Nezalezhnistj audytora: zaghrozy ta zasterezhni zakhody shhodo jikh usunennja [Auditor independence: threats and precautionary measures for their elimination]. *Instytut bukghalterjskogho obliku, kontrolj ta analiz v umovakh ghlobalizacij* [Institute of accounting, control and analysis in the conditions of globalization], vol. 3–4, pp. 99–112. Available at: <https://doi.org/10.35774/ibo2019.03.099> (accessed 23 October 2022).
15. Khomenko M.M. (2016) Suchasni tendenciji rozvytku audytorsjkoji dijajlnosti v Ukraini [Modern trends in the development of audit activities in Ukraine]. *Ekonomichnyj visnyk* [Economic Herald], vol. 3, pp. 113–119. Available at: https://ev.nmu.org.ua/docs/2016/3/EV20163_113-119.pdf (accessed 23 October 2022).
16. Shalimova N.S., Kuzjmenko Gh. I., Androshhuk I.I. (2022) Nezalezhnistj jak obov'jazkovyj pryncyp roboty zovnishnikh ta vnutrishnikh audytoriv: vymoghy ta mekhanizm dotrymannja [Independence as a mandatory principle of work of external and internal auditors: requirements and compliance mechanism]. *Derzhava ta rehiony. Serija: Ekonomika ta pidpryjemnyctvo*. [State and regions. Series: Economy and entrepreneurship], vol. 2, pp.166–172.
17. Verkhovna rada Ukrainy (2017) *Pro audyt finansovoji zvitnosti ta audytorsjku dijajlnistj* [About the audit of financial statements and audit activity]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n76> (accessed 22 October 2022).
18. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2016-2017) *Mizhnarodni standarty kontrolju jakosti, audytu, oghljadu, inshogho nadannja vpevnosti ta suputnykh poslugh* [International standards of quality control, auditing, review, other assurance and related services]. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-audit> (accessed 22 October 2022).
19. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2018) *Mizhnarodnyj kodeks etyky profesijnykh bukghalteriv (vkljuchajuchy Mizhnarodni standarty nezalezhnosti)* [International Code of Ethics for Professional Accountants (including International Standards of Independence)]. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf (accessed 22 October 2022).